

*Давиденко Ю.Г.
вчитель вищої категорії,
вчитель-методист початкових класів
Лицей №3, м.Житомир,
Сахневич О.П.
вчитель вищої категорії,
вчитель-методист початкових класів
Лицей №3, м.Житомир*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ

Загострення екологічної ситуації в Україні вимагає перебудови змісту освіти на основі нових концепцій з метою становлення всебічної екологічної підготовки молодого покоління. Сьогодні великого значення набуває вивчення й переосмислення педагогічної спадщини України, зокрема з питань формування у дітей екологічного мислення, відповідної культури у відносинах з природою, виховання екологічної культури, гармонійних відносин людини й природи. Формування екологічного мислення є надзвичайно актуальним, оскільки сучасне суспільство стикається з безпрецедентними екологічними проблемами. Навколишнє середовище зазнає значного тиску від забруднення повітря, води та ґрунту, зниження біорізноманіття, змін клімату та виснаження природних ресурсів. Одним з основних викликів, які обумовлюють актуальність формування екологічного мислення, є зміна клімату. Глобальне потепління призводить до зникнення льодовиків, підвищення рівня моря, екстремальних погодних умов та зміни водних режимів, що негативно впливає на життя людей і природи в цілому. Крім того, руйнування екосистем також має серйозні соціально-економічні наслідки. Втрата біорізноманіття призводить до зниження продуктивності ґрунту, порушує екологічні послуги, які люди отримують від природи, такі як регулювання клімату, очищення повітря та води та запобігання ерозії. Також, формування екологічного мислення є необхідним для створення стійкого розвитку. Національні та міжнародні організації, в тому числі Організація Об'єднаних Націй, активно пропагують прийняття екологічних зобов'язань та сприяють збереженню природи та сталому використанню ресурсів. Нарешті, формування екологічного мислення має важливе значення для індивідуального рівня. Знання про екологічні проблеми та усвідомлення позитивного впливу, який може мати кожна особа, допомагають стимулювати екологічну поведінку. Врахування екологічних аспектів в повсякденному житті, розуміння необхідності енергоощадження та відповідального споживання є важливими кроками до сталого розвитку. Отже, формування екологічного мислення є актуальним у контексті збереження навколишнього середовища, зменшення зміни клімату, сталого використання ресурсів та забезпечення сталого розвитку.

У педагогічних працях Ф. Дістервега, Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, С. Русової, В.Сухомлинського, К. Ушинського, С. Шацького та інших розкривається досвід у вихованні гуманного ставлення дитини до природи, вони вважали природу важливим чинником виховання дітей. Я. Коменський наголошував, що людина – це частина природи, і вона повинна розвиватися за законами природи. І.Песталоцці вважав, що єдиний, справжній фундамент людського пізнання – сприймання природи. Психолого-педагогічні дослідження Л. Гринькової, І. Зверева, А. Плешакова, Л. Салаєвої та інших присвячені вивченню молодшими школярами екологічних зв'язків, що є у природі. Наукові дослідження В.Ільченко присвячені методиці формування у свідомості учнів об'єктивної картини природи як цілісної єдності природних об'єктів та процесів, які відбуваються в ній. У сучасній педагогіці проблемам екологічної підготовки школярів присвячені роботи Т. Байбари, Н.Бібік, Г. Білявського, І. Зверева, О. Листопад, Н. Мойсеєва, Л. Нарочної, Н. Пустовіт, Л. Симонової та інших. Екологічна освіта розглядається ними як безпосередній процес впливу на людину з метою формування знань, практичних умінь і навичок, певної орієнтації в галузі природокористування й охорони природи. Кінцевою метою й результатом екологічної освіти та виховання є екологічне мислення. У початковій школі для ефективного екологічного виховання учнів потрібно здійснювати комплексний підхід у природоохоронній роботі на всіх етапах освіти та діяльності. Саме молодший шкільний вік є найбільш активним періодом формування світогляду людини, її характеру, звичок і ставлення до навколишнього світу.

Завдання екологічного мислення в учнів початкової ланки включають певний комплекс знань, навичок і умінь, що допомагають розуміти важливість збереження навколишнього середовища і приймати поведінкові рішення, спрямовані на збереження природних ресурсів. Основні завдання екологічного мислення учнів початкової ланки можуть включати: 1. Розуміння екологічної проблематики: учні повинні знати про проблеми забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів, зміни клімату і загрози для біорізноманіття. Вони мають розуміти, що ці проблеми виникають в результаті діяльності людей і можуть мати негативний вплив на життя на Землі. 2. Розвиток вміння аналізувати: учні повинні уміти аналізувати складні проблеми та виявляти залежності між ними. Вони повинні розуміти, як дії одних людей і країн можуть впливати на інших, а також як дії на сьогоднішній день можуть мати наслідки у майбутньому. 3. Засвоєння знань про природу і біологію: учні повинні знати про різні екосистеми і види рослин і тварин, їх взаємозв'язки і взаємодії. Вони повинні розуміти, як люди можуть впливати на ці екосистеми і як можуть бути здійснені заходи з їх збереження. 4. Розвиток вміння приймати екологічно обґрунтовані рішення: учні повинні уміти аналізувати варіанти і приймати рішення, щодо свого впливу на навколишнє середовище. Вони мають розуміти, як їхні дії можуть впливати на збереження природних ресурсів і як вони можуть допомогти уникнути або зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. 5. Підтримка сталого способу життя: учні повинні бути свідомими споживачами і дбайливо ставитися до використання природних ресурсів. Вони мають знати про технології та методи заощадження енергії та води, рециклінгу та використання альтернативних джерел енергії.

Ці завдання є важливими для розвитку екологічного мислення учнів початкової ланки, що дають змогу формувати у них позитивну екологічну свідомість, відповідальне ставлення до довкілля та навчають зберігати його для майбутніх поколінь. Практичне значення екологічного мислення в учнів початкової ланки полягає у формуванні екологічної свідомості та вихованні ставлення до навколишнього середовища.

1. Освітній ефект: Вивчення екології та розвиток екологічного мислення сприяють збагаченню знань учнів про природу, її різноманіття та взаємозв'язки між живими організмами та неживою природою. Вони ознайомлюються з причинами змін екосистем та шкідливими впливами людини на навколишнє середовище. Це покращує розуміння важливості збереження природи та допомагає створити основу для майбутніх екологічних рішень.

2. Розвиток екологічної свідомості: Вивчення екології формує у дітей свідоме ставлення до природи та навколишнього середовища. Вони навчаються дбайливо ставитися до природних ресурсів, зменшувати викиди шкідливих речовин та енергії, раціонально використовувати матеріали, відходи та воду. Це допомагає учням бути активними екологічними громадянами, які беруть участь у збереженні природи.

3. Практичне застосування набутих знань: Знання, отримані учнями у процесі вивчення екології, не мають лише теоретичного значення. Учні навчаються застосовувати ці знання у повсякденному житті. Вони можуть впливати на своє оточення, поширюючи екологічні знання, активно долучатися до екологічних заходів та проєктів, сприяти збереженню природи та створенню здорового середовища для життя.

4. Формування громадської позиції: Вивчення екології сприяє формуванню громадської позиції учнів. Вони розвивають вміння аналізувати екологічні проблеми та пропонувати шляхи їх вирішення. Учні вчаться бути активними громадянами, які можуть впливати на процеси, пов'язані з охороною природи та створенням здорового навколишнього середовища.

Формування екологічного мислення в учнів початкової ланки є важливою задачею для сучасної школи. Відповідальність за збереження природи та навколишнього середовища має бути вкоріненою в молодому поколінні, тому важливо розпочати формування екологічного мислення в ранньому віці. Одним з головних методів формування екологічного мислення учнів початкової ланки є організація відкритих уроків та презентацій на екологічні теми. Вони мають бути цікавими та доступними для дітей, з використанням ігор, експериментів та рольових ігор. Наприклад, учні можуть стати лісорубами, природоохоронниками чи вченими, що досліджують тваринний світ. Це допоможе дітям усвідомити важливість збереження природи та розуміти, як їхні дії можуть вплинути на навколишнє середовище. Також важливо проводити екскурсії та практичні заняття на природі. Діти повинні бачити природу в живу, досліджувати рослини та тварин, спостерігати за змінами в природі під час року. Це допоможе створити в них бажання зберігати та піклуватися про навколишнє середовище. Важливо також формувати в дітей екологічну свідомість і виховувати у них почуття відповідальності за світ, у якому вони живуть. Учні повинні розуміти, що кожна маленька дія може мати велике значення для збереження природи. Наприклад, регулярне сортування сміття, економне використання води та електроенергії, вибір екологічних продуктів – це все допомагає зберегти навколишнє середовище та зробити світ кращим місцем для всіх нас. Формування екологічного мислення в початковій ланці є неперервним процесом, який вимагає спільних зусиль школи та сім'ї. Важливо шанувати і підтримувати інтереси та дослідницькі натяжки дітей, розвивати в них любов до природи та почуття прекрасного. Лише тоді учні сформують свідоме ставлення до екології та працюватимуть над збереженням навколишнього середовища.

Таким чином, екологічне мислення в учнів початкової ланки має велике практичне значення, яке виявляється у формуванні освітнього ефекту, розвитку екологічної свідомості, практичному застосуванні набутих знань та формуванні громадської позиції.